

ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΤΕΥΧΟΣ 7-9 (43-45)
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
1932

ΤΟ "ΠΑΝΑΡΜΟΝΙΟΝ", ΟΡΓΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΦ' ΟΥ ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΘΗ ΤΟΥΤΟ

Ηροινιθέμενος νὰ δημοσιεύσω προσεχῶς τὴν ἐπὶ τῶν διασιημάτων τῆς "Ελληνικῆς καὶ τῆς ἐν γένει Ἀνατολικῆς μουσικῆς θεωρίας μου, ἐφηρμοσμένην ἐπὶ τοῦ «Παναρμονίου» δργάνου, ἀναδημοσιεύω σήμερον τὴν διὰ πρώτην καὶ μόνην φοράν ἐν τῇ «*Neue Musik Zeitung*» τῆς Στοντγάρτης καὶ ἐν τῷ τεύχει αὐτῆς τῆς 1 Δεκεμβρίου 1926 δημοσιευθεῖσαν σειρὰν τῶν 42 μερῶν, ἀτια περιλαμβάνει ἡ διαπασῶν τοῦ «Παναρμονίου», εἰς ἕκαστον δὲ τῶν δποίων ἀναλογεῖ καὶ ἐν τῷ 1σαρίθμων πλήκτρων αὐτῆς.

Τὴν σειρὰν ταύτην τῶν 42 μερῶν ἐδημοσίευσα τότε ἀμέσως μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ δργάνου μου, προλαμβάνων πᾶσαν τυχὸν παράχρησιν, εἴτε καὶ ὑφαίρεσιν αὐτῶν, ὡς εἰχον ἰσχυροὺς τότε λόγους νὰ πιστεύω. Ἀκόμη δὲ περισσότερον, καθόσον ἐν Γερμανίᾳ προγόμον ενδεσπεχγίας δὲν παρέχεται εἰς πνευματικὴν ἐργασίαν, ἀλλ' ἐν συνδυασμῷ τοιαύτης πρὸς μέσα τεχνικά, δπως καὶ θὰ ἐγίνετο βραδύτερον διὰ κοινῆς αἰτήσεως ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Steinmetz, ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τοῦ δποίου, ἐν τῷ Oettingen τῆς Βαυαρίας ενδιαφορέων, κατεσκευάσθη τὸ «Παναρμόνιον» εἰς δύο τύπους, "Οργκελ καὶ Ἀρμονίου μεγάλον καὶ μικροῦ.

"Ιδοὺ τὸ προέταξα τότε τῆς σειρᾶς τῶν ἀριθμῶν τῆς διαιρέσεως μού.

* *

Τὴν 29ην Ιουνίου 1924 ἐτελέσθησαν ἐν Ἐτιγγεν τῆς Βαναρίας τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου μεγάλου τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς δργάνου (¹). Εἰς τὸν

(¹) Βλέπε ἀριθμὸν τοῦ καθηγητοῦ L. Büschner «Τὸ δργανον τοῦ καθηγητοῦ κ. Ψάχου διὰ τὴν Βυζαντινὴν καὶ Ἀνατολικὴν Μουσικὴν» «*Neue Musik Zeitung*». Τεῦχος 2 Σεπτεμβρίου 1924.

εἰσαγωγικόν μου λόγον, τὸν δποῖον ἔξεφώνησα τότε καὶ ὅστις ἐδημοσιεύθη εἰς ἴδιαιτερον τεῦχος γερμανιστί, ἔξέθηκα δι' ὀλίγων τὰς γενικὰς καὶ θεμελιώδεις βάσεις, ἐπὶ τῶν δποίων στηρίζεται τὸ σύστημά μου. Αἱ ὀλίγαι αὗται γραμμαὶ σκοπὸν αὗτῶν ἔχουσιν νὰ δώσωσι γενικήν τινα ἰδέαν τοῦ συστήματος, ἐφ' οὗ στηριχθεὶς κατεσκεύασα τὸ δργανόν μου.

Τὸ σύστημά μου τοῦτο, ἐπὶ ἴδιαιτέρων νόμιων βασιζόμενον, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν τόσον μὲ τὴν φυσικήν, ὅσον καὶ τὴν συγκεκραμένην κλίμακα τῆς μουσικῆς τῆς Ἐσπερίας, αἵτινες ἀμφότεραι περιλαμβάνονται ἐν τῷ συστήματί μου ὡς λεπτομέρειαι.

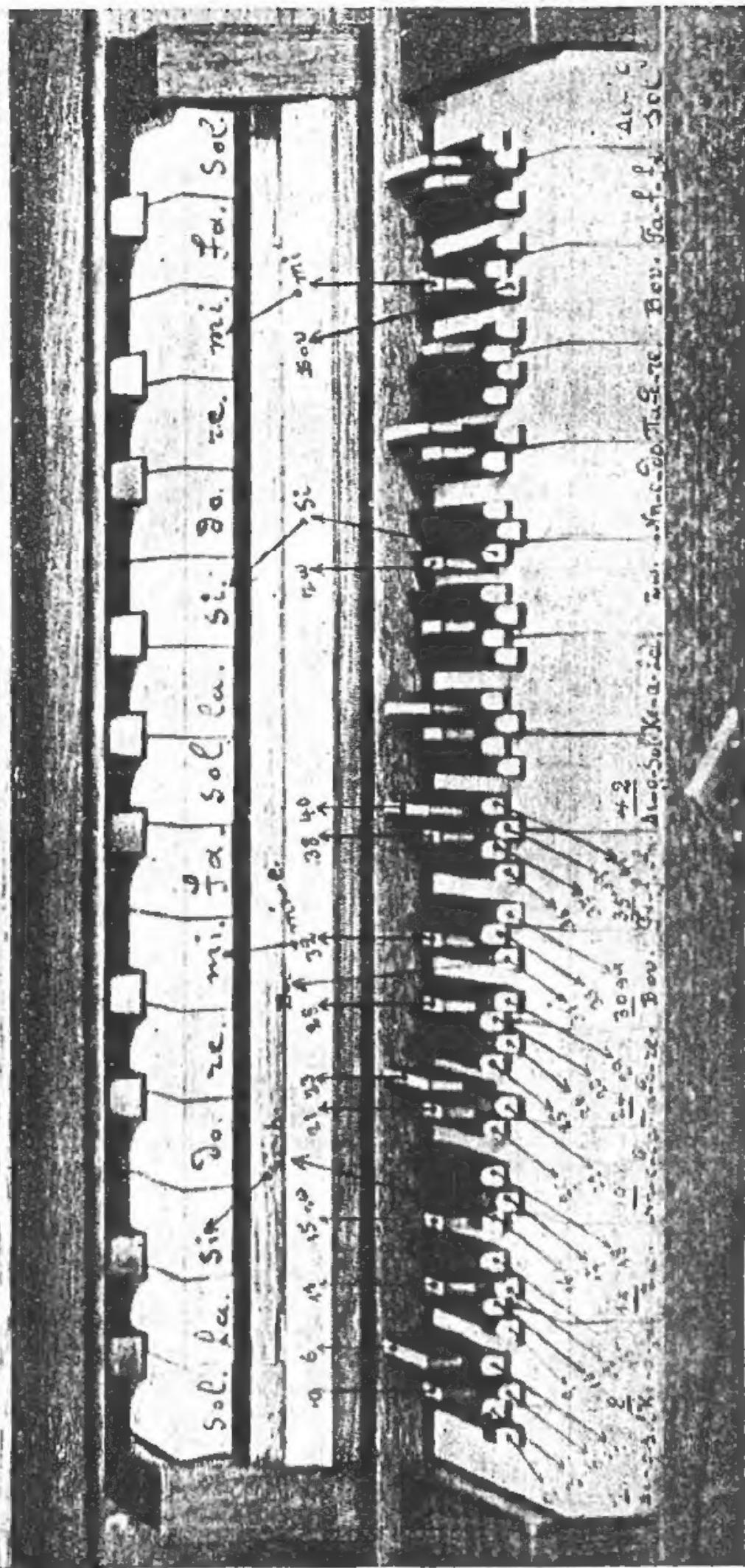
Οἱ νόμοι τῆς Ἐλληνικῆς μουσικῆς είναι ἐντελῶς διάφοροι. Τόσον εἰς τὰ λειτουργικὰ μέλη, τὰ διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Ὑψίστου προσωρισμένα, ὅσον καὶ εἰς τὰ δημόδη ἄσματα τοῦ λαοῦ, διεσφόρη πιστῶς ἡ φωνητικὴ παράδοσις τῶν ἀρχαίων μελῳδικῶν τρόπων. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς διεσώθησαν ζωντανοὶ τρόποι καθαρῶς ἐλληνικοί, μενὶ δὲ τῶν διαστημάτικῶν λεπτομερειῶν καὶ ἴδιοτήτων αὗτῶν. Ἡ διὰ τῆς φωνητικῆς παραδόσεως διασφεῖσα μουσικὴ αὕτη, στηρίζεται ἐπὶ ἴδιαιτέρων δὲ τῶν μελῳδικῶν νόμων. Τὴν κλίμακα αὕτης, ἥτις εἶναι πλουσία καὶ πολυσχιδής ἀπεκρυστάλλωσι εἰς 42 μέρη ἐντὸς μιᾶς διαπασῶν. Τὰ 42 ταῦτα μέρη διεμοίρασα εἰς τοὺς ἐπτὰ τῆς διαπασῶν τόνους, καθορίσας καὶ τὸ ὑψος ἐκάστου τῶν μεγαλειτέρων καὶ μικροτέρων διαστημάτων, τῶν δποίων ποιοῦνται χρῆσιν οἱ ὀκτώ ἥχοι τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, χωρὶς οὐδὲν τούτων νὰ ὑποβάλω εἰς σύγκρασιν, ὅπερ θὰ ἥτο λίαν εὐχερές, ἀν ἥθελον.^{τα}

Τὰ 42 μέρη (ὑψη) τῆς Διαπασῶν ἀποδίδονται ἐπὶ τοῦ δργάνου μου δι' ἵσαρίθμων πλήκτρων, τὰ δποῖα διενεμήθησαν οὖτως, ὅστε νὰ περιλαμβάνωνται ἐν τῇ ἐκτάσει μιᾶς παλάμης. (¹)

Σήμερον παραδίδω εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ ὑψος τῶν 42 τούτων μερῶν διὰ κλασματικῶν ἀριθμῶν, χάριν δ' εὐκολωτέρου καθορισμοῦ αὗτῶν ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου καὶ διὰ χιλιοστῶν, ἐπὶ χορδῆς ἐνὸς χιλιοστομέτρου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ δέον νὰ γνωρίσω εἰς ἐκείνους, οἵτινες θ' ἀσχοληθῶσι μὲ τοὺς ἀριθμούς μου, δτι τὰ δι' αὗτῶν καθοριζόμενα ὑψη δὲν προηλθον ἐκ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν, ἀλλ' δτι ἡ ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου θέσις ἐκάστου καθωρίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διὰ τῆς φωνητικῆς παραδόσεως διασφέντων διάστημάτων ἐν ταῖς ιεραῖς μελῳδίαις καὶ τοῖς ἀσμασι τοῦ ἐλλην. λαοῦ.

(¹) Ἐκ τῶν 42 πλήκτρων τὰ 8 είναι λευκά, ίσα τὸ μέγεθος πρὸς τὰ συνήθη τοῦ Κλειδοκυμβάλου, τὰ δὲ λοιπὰ 34 μαῦρα μικρά εἰς δύο σειράς, τὴν μίαν ὑπερθεν τῆς ἀλλης.

TO "ΠΑΝΑΡΜΟΝΙΟΝ," OPTANON

Η σεριζίτην πλήρητον (χλαβιέρων) τοῦ θυμοῦ «Παναρμονίου» περιλαμβάνει τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην Διαποστᾶν (όχι τάβαν) ἐκ τῶν τεσσάρων, τὰ δροίας ἔγουσι τὸ Οὐγκεῖ καὶ τὸ Μέγα Αερόνον. — Η δινωσιά τῶν πλήρητων είναι ή τοῦ Κλειδοχυμού πάλιον. — Οἱ αἰχούστες αριθμοί (42) τῶν λευκῶν τῆς πορώτης — Τὰ λευκά πλήρητα ἀποδίδουν τὴν καθιασθέντην διατονικήν αλιμάνα. — Οἱ αἰχούστες αριθμοί (42) τῶν λευκῶν τῆς πορώτης διατείνουνται επὶ τῶν λευκῶν πλήρητων, τῶν δὲ τῆς τρίτης επὶ τῶν λευκῶν πλήρητων, τῶν δὲ τῆς δευτέρας επὶ τῶν λευκῶν πλήρητων, τῶν δὲ τῆς τρίτης επὶ τῶν λευκῶν πλήρητων.

Αφ' οὐ κατόπιν μακροχρονίου μελέτης ἔπρεψε τοῦτο, καθόπιστα είτε καὶ τὰ ἀριθμητικὰ ὑψη, προσδιορίσας ταῦτα ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου διὰ τῶν οἰκείων κλασμάτων. Μᾶς ταύτην, τὴν ἐπὶ τῆς φωνητικῆς παραδόσεως καὶ τῆς πείθας στηριζομένην μέθοδον, ἀποδίδω ὑφίστην σημασίαν, διότι ἐν ταύτῃ ἀκριβῶς κεῖται καὶ ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας μου. Οὐδέν τῶν 42 μερῶν εἶναι αὐθαιρέτον, οὔτε δὲ καὶ παρήχθη ἐξ ἑτέρου τινὸς ὑπολογισμοῦ: Πάντα παρήχθησαν ὡς τμῆματα ἀκέραια καὶ κανονικὰ ἐκ τῆς ὅλης χορδῆς, κατὰ τὸν νόμον ἔκεινον, καθ' ὃν τὸ μέρος παρίγεται ἐκ τοῦ ὅλου.

Η δι' ἀριθμῶν καθορισθεῖσα μουσικὴ παραδοσίας τοῦ Ἑλλαγ. λαοῦ εἰς οὐδεμίαν ενδίσκεται ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἀκουστικῆς. Ἐν τῇ δσονούπῳ ἐκδιδομένῃ θεωρίᾳ μου τῆς Βοζαντινῆς μουσικῆς διασημηνίζονται πᾶσαι αἱ μεταξὺ τῶν τόνων σχέσεις καὶ ἀναλογία, οὐλεῖ δὲ καταδειχθῆ, ὅτι εἰς τοὺς τόνους τῆς Ἑλλαγ. μουσικῆς δὲν δεσπόζουσι μόνον μελῳδικοὶ νόμοι, ἀλλὰ καὶ ἀρμονικοί.

Λογίζομαι εὐτυχῆς, ὅτι ἡ «Nene Musik Zeitung», ἡτοι πρὸς εἰκοσιετίας ἡδη πρώτη είχεν ἀσχοληθῆ μὲ τὸ τότε ἀρξάμενον ἐν Ἑλλάδι ἔογον μου, πρώτη καὶ αὐθις δημοσιεύει εἰς τὰς στήλας αὐτῆς τὴν μέχρι τοῦτο ἀγνωστὸν εἰς τοὺς μουσικοὺς κύκλους σειρὰν τῶν τόνων τῆς Ἑλληνικῆς Διαπασῶν. Καὶ τὴν σειρὰν ταύτην δημοσιεύοι ἐκ καθήκοντος, ὅπος καταστίσω γνωστὰς εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους τὰς πολεοποιίκους διατηματικὰς διαρέσεις τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἐν γένει Ἀνατολικῆς Μουσικῆς, εἰς τὰς δποίας διαρέσεις συμπεριλαμβάνονται ὡς λεπτομέρεια αὐτῶν τό τε φυσικὸν καὶ τὸ συγκεκριμένον σύστημα καὶ αἴτιες, ὡς ἐλέγθη, οὐδεμίαν πρὸς αὐτὰ ἔχουσι σχέσιν.

Κατωτέρω παρατίθημ πίνακα, ἐν τῷ ὅποιφ προσδιορίζονται τὰ ὑψη τῶν 42 μερῶν τῆς διαπασῶν τοῦ «Ηαραρμονίου», τιθεμένων παραλλήλως καὶ τῶν δνομάτων τῶν φθόγγων, ὃν γίνεται χοῦσις ἐν Γραμματίᾳ, τῇ Ενδρωπαῖχῇ ἐν γένει μουσικῇ καὶ τῇ Βοζαντινῇ.

Η σειρὰ τῶν 42 μερῶν τῆς Διαπασῶν τῆς Βοζαντινῆς Μουσικῆς.

g — sol — Δι.	1.	1000	1
	2.	952 $\frac{1}{11}$	20
	3.	937 $\frac{1}{2}$	21
	4.	928 $\frac{1}{3}$	15
	5.	923 $\frac{1}{13}$	16
			13
			14
			12
			13

	6	916 $\frac{2}{3}$				$\frac{11}{12}$
	7	900.				$\frac{81}{90} \left(\frac{9}{10} \right)$
a — la — Ke.	8	888 $\frac{1}{6}$				$\frac{8}{9}$
	9	875.				$\frac{81}{72} \left(\frac{7}{8} \right)$
	10	866 $\frac{2}{3}$				$\frac{13}{15}$
	11	854 $\frac{1}{6}$				$\frac{41}{48}$
	12	843 $\frac{1}{10}$				$\frac{27}{32}$
	13	833 $\frac{1}{10}$				$\frac{25}{30} \left(\frac{5}{6} \right)$
Bočavrt.	Zo.	14	812 $\frac{1}{2}$			$\frac{65}{80} \left(\frac{13}{16} \right)$
	Zo.	15	800.			$\frac{4}{5}$
h — si	16	790.				$\frac{79}{100}$
	17	781 $\frac{1}{4}$				$\frac{25}{32}$
	18	766 $\frac{2}{3}$				$\frac{46}{60} \left(\frac{23}{30} \right)$
c — do. — Nj.	19	750.				$\frac{3}{4}$
	20	712 $\frac{1}{8}$				$\frac{52}{73}$
	21	700.				$\frac{14}{20} \left(\frac{7}{10} \right)$
	22	694 $\frac{1}{10}$				$\frac{25}{36}$
	23	686 $\frac{1}{10}$				$\frac{33}{48} \left(\frac{11}{10} \right)$
d — re — Ha.	24	666 $\frac{2}{3}$				$\frac{2}{3}$
	25	650.				$\frac{39}{60} \left(\frac{13}{20} \right)$

	26	640.		32	16
				50	(25)
	27	433 $\frac{1}{3}$		19	
				30	
	28	625.		15	(5)
				24	8
	29	619 $\frac{1}{3}$		13	
				21	
	Bou.	30	610.	61	
Bučavrt.				100	
	Bou.	31	600.	3	
				5	
	e—mi—	32	593 $\frac{1}{3}$	19	
				32	
	33	583 $\frac{2}{3}$		28	(7)
				42	12
	34	575.		23	
				40	
	f—fa—Γα.	35	562 $\frac{1}{2}$	9	
				16	
	36	550.		11	
				20	
	37	541 $\frac{1}{3}$		13	
				34	
	38	533 $\frac{2}{3}$		16	(5)
				30	15
	39	526 $\frac{2}{3}$		20	(10)
				38	19
	40	520 $\frac{8}{9}$		25	
				48	
	41	510 $\frac{4}{9}$		49	
				96	
	g'—sol'—Δι'. 42	500.		1	
				2	

(Μετάφρασις έκ της «Neue Musik Zeitung»)

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΣΗΜ.: 'Η δινευ ἀδείας τοῦ κ. Ψάχου ἀναδημοσίευσις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου μετά τῶν διριθμῶν τοῦ συστήματός του, ἀπαγορεύεται.'